MALAKA OSHIRISH TINGLOVCHILARINING KREATIV YONDASHUV ASOSIDA AXBOROTLAR BILAN ISHLASH KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH TAMOILLARI

Toxirov Farrux Baxtiyorovich

Toshkent moliya institut, Andijon filiali, "Mutaxassislik fanlar" kafedrasi o'qituvchisi

Kreativ yondashuv asosidagi kasbiy kompetensiyani shakllantirish bo'yicha yuqoridagi fikrlar bizning tadqiqotimizda tarkibiy komponentning ajralmas bo'lagi xisoblanadi, uning dizayni tizim-faoliyat yondashuviga asoslangan, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining bilimlari, ko'nikmalari va shaxsiy fazilatlarini o'zlashtirish va rivojlantirishni o'z ichiga oladi va uning ko'rsatkichlari o'rtasidagi munosabatlarni o'rnatadi. Shu bilan birga, o'qituvchi o'z ishida maxsus fanlarni o'rganishda talabalarning o'ziga xos xususiyatlarini xisobga olishi kerak, ya'ni kasbiy kompetentlikni shakllantirish modelini amalga oshirishda tarkibiy komponent sifatida ishlaydi va tuzilishi, ko'rsatkichlari, vositalari va turlari to'g'risida bilimlarni o'z ichiga oladi.

Tarkibiy komponentni ishlab chiqishda Davlat ta'lim standarti talablarini xisobga olish va tanqidiy fikrlash, shaxsning ijodiy fazilatlari, mavzu munosabatlarini rivojlantirishga qaratilgan blok-modulli, kompyuter va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)ga tayanish kerak.

Pedagogik adabiyotlarda "modul" turli xil xususiyatlarga ega ekanligi talqin qilinadi. J. Rassel modulli o'qitishning asoschisi sifatida modulni "o'quv to'plami" deb nomlashni taklif etadi va u o'quv materialining birliklari va belgilangan xarakatlardan iborat deb xisoblaydi. S.Ya. Batishev esa, modulni – "blokning bir qismi, bunday hajmdagi o'quv materiallari natijasida har qanday aniq ishni bajarish uchun ba'zi nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalarni egallash mumkin" deb ta'riflaydi [26].

O'quv moduli – bu o'quv ma'lumotlarining nisbatan mustaqil bloki bo'lib, shu jumladan maqsad va o'quv vazifalari, uslubiy tavsiyalar, xarakatlar va o'quv faoliyati muvaffaqiyatini boshqarish (o'z-o'zini boshqarish) vositalarining indikativ asosi.

Falsafiy nuqtai-nazardan modulni dunyoni tizimli aks ettirish vositasi sifatida belgilanishi K.Ya.

Vyazina tomonidan bildirilgan: Uning fikriga ko‘ra “Modul – bu miqdor yoki o‘z-o‘zini rivojlantirish usuli xisoblanadi”.

Demak, modul maqsadli funksional yechim, maxsus fanlarni individual yoki guruhli o‘rganish uchun alohida o‘quv to‘plami sifatida qaraladi, unda talabaning faoliyati bilimlarni o‘zlashtirish bosqichlari mantig‘ida tuzilgan.

M.A.Choshanov muammoli-modulli o‘qitish texnologiyasini eksperimental ravishda o‘rganib chiqdi va uni talabalarning individual va guruhli mustaqil ishlashi uchun asos sifatida tan oldi va bu vaqtni 30 % gacha tejashga olib keldi. Yuqori malakaga erishish uchun u o‘quv maqsadlari bilan bog‘liq bo‘lgan savollar va vazifalarni shakllantirishda “invariantlar”ni taklif qildi [177].

Olimning fikricha, “modul quyidagi tarkibiy qismlardan tashkil topgan standartlashtirilgan buklet shaklida ta’limning elementi sifatida taqdim etilishi mumkin: aniq shakllantirilgan ta’limning maqsadi; zarur jihozlar, materiallar va vositalar ro‘yxati; tegishli o‘quv elementlari ro‘yxati; qisqa shakldagi o‘quv materiali; ushbu o‘quv elementiga tegishli zarur ko‘nikmalarni mashq qilish uchun amaliy mashqlar; ushbu o‘quv elementida belgilangan maqsadlarga qat’iy mos keladigan nazorat (tekshirish) ishlari”.

Kasbiy kompetensiya sohaga tegishli shaxsning kasbiy faoliyati xisoblanadi. Ma’lum bir sohaga tegishli kasbiy kompetensiyaning mazmuni mazkur lavozimning funksiyalari, hal qilinishi kerak bo‘lgan kasbiy vazifalarning tabiati va mazmuni bilan belgilanadi[1]. Mutaxassisning kasbiy malakasi uning kasbiy faoliyatining mahsuldorligi va samaradorligini, kasbiy muvaffaqiyatini, o‘z-o‘zini anglash darajasini ta’minlaydi hamda uning kasbiy ta’lim darajasiga, kasbiy muhim shaxsiy fazilatlarga va kasbiy tajribaga bog‘liq holda rivojlanadi
Kasbiy kompetentsiya va oliy ta'lim muassasalarida rivojlanish masalalarini ijodiy yo‘l bilan boshqaradigan boshlang‘ich bo‘lajak o‘qituvchilarning joriy amaliyoti xisoblanadi. Jumladan, ular fanni rejalashtirishda ijodiy ta'limning mazmuni va mohiyatini bilishni istaydilar .

[1] http://library.ziyonet.uz/uz/book/126326

Bugungi kunda zamonaviy ta’limning asosiy muammolaridan biri bo‘lajak o‘qituvchilarga ularning kasbiy va shaxsiy rivojlanishida ijodiy, xolisona va ijodiy yordam berish hamda ijodiy fikrlovchilarni kasbiy mehnatga tayyorlash xisoblanadi.

Eng yaxshi ta'lim usulini aniqlash, ijodiy faoliyat kasbiy kompetentsiya, ijodkorlik, nostandart fikrlash va xulq-atvor, qaror qabul qilish, tushunish va tajribani rivojlantirish kabi faoliyatni o‘z ichiga oladi.

Olib borilgan tadqiqotlar tahlili va o‘quv faoliyatini psixologik tahlil qilish natijasida tadqiqotchilar (V.M.Munilov, V.R. Zinchenko, G.I. Shchukina) uning yanada parchalanishi, farqlanishi zarurligi to‘g‘risida xulosaga kelishadi. Shuning uchun kasbiy kompetentlikni yetarli darajada shakllantirish jarayonida muhim o‘rin egallashga qaratilgan oraliq maqsadlarni belgilash bilan shug‘ullanadi. Bu natijalarga erishish (masalan, oraliq nazorat va monitoringni amalga oshirish, mavjud muammolar bo‘yicha yechimlarni taklif qilish va boshqalar), uni amalga oshirish kundalik hayotda ham, mustaqil fikrlash, kasbiy munosabatlarda ham muammolarni tahlil qilish va hal qilishga tayyorligini aks ettiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Kuychiyeva M.A. Use of Interdisciplinary Relationships In The Formation Of Competences In Biology Students // CONVERTER 2021 www.converter-magazine.info. - P. 485-489. (№10. ISSN:0010-8189). (subscription@converter-magazine.info)

2. Kuychiyeva M.A. // Organization of Experimental Works on the Development of Professional and Methodical Competence of Future Biology Teachers // Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. Open Access, Peer Reviewed Journals. 2022. ISSN (E): 2795-739, - P.19-21. (№7. SJIF; IF-8.115) (www.geniusjournals.org)